

PIA JUULS LATTER

Af Marie Silkeberg

Om man haft turen att vara på samma poesifestival som Pia Juul någon gång, har man hört det. Plötsligt kommer det någonstans från publiken i salongen ett helt omisskännligt mörkt klingande smittande skratt. Det finns ingen tvekan om vem det är. Hon är här, tänker man, där sitter hon.

Sist jag hörde det skrattet var i Buenos Aires i juni 2019.

Jag hade tagit med mig min dotter på resan. Hotellrummet vi bodde i låg vägg i vägg med det rum poeten Garcia Lorca bodde i när han var i Buenos Aires 1933. Det var högt i tak, regnet öste ner utanför fönstren. Dagarna innan hade ett stort strömavbrott släckt ner hela landet, och länderna bredvid – Chile och Uruguay.

Vi fick tillträde till Lorcas rum. Jag fotograferade henne oskarpt mot Lorcas nittioåriga teckningar.

det er ham der er pigen

han leger med albuevinduerne

hinker. med så hun smiler

(levende og lukket, 1985)

Vi gick till inledningskvällen i det gigantiska posthuset som gjorts om till kulturcentrum, våning efter våning. På en skärm visades stora fotografier av deltagarna på festivalen. Suzy Shock hette en av dem. Vi skrattade åt namnet och sa att om någon inte kommer så är det hon. Min dotter underhöll sig, och mig, med en lång fantasi, som hon utarbetade i de långa pauserna om den kvinnan.

*solens guldpletter gennem
stråhattens skygge
min hånd om viften hen
for min latter*

(i brand måske, 1987)

Allteftersom dagarna gick, visade det sig att vi hade rätt. Suzy Shock kom inte. Men Pia gjorde. Vi tog med henne till en peruansk restaurang vi hittat med Buenos Aires bästa pisco sour. Och vi hittade tillbaka till hotellet, sent på natten.

*blir båret til sidst
gennem natten
over asfalt af latter*

(levende og lukket)

Vi slåntrade över ett torg i duggregnet, Pia rökte och småpratade med några av poeterna. Vi var på väg till den gamla järnvägsstationen där författarföreningen flyttat in. Irrade längs långa gångar med kakelklädda väggar. Uppför en väldig

trappa med en högt placerad klocka. Några tog den antika skakande hissen, andra trapporna. Det var fest. Den ena poeten efter den andra reste sig och sjöng. Pia sjöng, jag minns inte vad, alla jublade.

*Allerbedst er det tunge gardin
jeg linder på, det røde
plys omkring mig
får mig til at le,
og min latter smitter*

(En død mans nys, 1993)

Ödet är blint som en kamel, läser jag hos Borges.

Vi ser mödrarna på Plaza de Mayo stiga ur bussarna. De är mycket gamla nu. Många kommer för att sluta upp bakom dem. Går sina varv runt torget.

Alla historier börjar där kvinnor pratar med varandra säger jag till min dotter och citerar Almodovar.

Schizofrenin i Argentina, skriver en ung poet till mig dagen efter festen, när man väl börjat tala med varandra, börjar alltid någon annan sjunga i rummet.

Men det var inte sången som avbröt vårt samtal, det jag så gärna fortsatt med Pia Juul, det var döden.

*

Sök latteren, tänker jag. Inte som ett försvar mot döden, eller – jo.

Jag ville egentligen säga något om performativitet, om Pia Juuls dikters särskilda sätt att vara performativa.

Om Eva Sedgewicks begrepp periperformatives - det som föregår, kringmär, besvärar, försvårar, negerar, upphäver performativitet som Austin förstår den. Även om en mer exakt titel för *How to do things with word* skulle kunna vara, skriver hon, *Hur man säger (eller skriver) "I do" hundratals gånger utan att vara mer gift vid slutet än när man började.*

Men jag fastnar i skrattet, snubblar över latteren. Faller in i den.

Skrattet är en sådan kraft i Pia Juuls dikt. Den är hennes dikts plötslighet, och också dess djup, det rum den öppnar mot läsaren. Om det finns en kommunikationskris som Elisabeth Friis skriver om i hennes dikt, så tillhör skrattet en annan ordning, som Pia Juuls dikter kommer från, ger upphov till, som den öppnar och vidgar. Inte sångens gemenskap men kanske något både ensammare och farligare, mer omvandlande. Diktens inget.

What is a poem? A poem is nothing. Why is it nothing? Because it cannot be looked at, heard, touched or read (what can be read is prose). It is not an effect (common or uncommon) of experience; it is the result of an ability to create a vacuum in experience – it is a vacuum and therefore nothing.

(Laura Riding, *Anarchism Is Not Enough*, 1928)

Vad är en dikt? En dikt är ingenting. Varför är den ingenting? För att den inte kan ses, höras, vidröras eller läsas (det som kan bli läst är prosa). Den är inte en konsekvens av erfarenhet (vanlig eller ovanlig); den är resultatet av en förmåga att skapa ett vakuum i erfarenheten – den är ett vakuum och därför ingenting.

Jag citerar här den amerikanska poeten Laura Riding, som Pia Juul gör som motto till sin diktsamling *Forgjort*, 1989:

I say, I say, I am, it is, such wall, such poet, such not lying, such not leading into

(Laura Riding, *Poet: A Lying Word*, 1933)

*med dybe åndedrag dybt nedefra
springer jeg med dem
søjle i hånd
mursten i øre
trolde i skød
og latteren kommer leende
fra min nøgne hals*

(levende og lukket)

Skrattet är ett vakuum i igenkänningen, en krackelerad gemenskap, omskrivningarna av Højskolesangbogen och talemåderne, normerna.

*Jeg lå i mit daglige
latteranfald og lo så
let og mildt at man
ku ha troet jeg var
en kvinde
Jeg troede det næsten selv*

(sagde jeg, siger jeg, 1999)

Finns skrattet inte i människan, så finns det omkring henne:

*Selv går jeg i tivoli
– luftgyngen dér –
for ikke at tvivle men hænge
til tørre i trækronens latter
op eller ned
begyndt eller forbi*

(sagde jeg, siger jeg)

I Pia Juuls prosa är latteren en helt egen kommunikationsform:

Hun lænede sig mod mig som mod en umulig drøm. Hun kunne le med en latter så forelsket, at ingen kan have hørt mage. Vi kunne ligge på den smalle seng og kun le med hinanden. Hørte jeg hendes latter, måtte jeg le, og det syntes hun var

morsomt. Vores samtaler var så få, at jeg kunne gentage dem alle hvis det skulle være

(Skaden, 1990)

Eller följer en ödeslogikens dramaturgi. Om en dikt eller novell börjar med ett skratt, så kan det bara gå på ett sätt - illa.

Mor blev til værtinde, øjnene strålede, munden stod ikke stille, en særlig latter til disse lejligheder lød hvert andet øjeblik, ikke falsk, tværtimod

(Dengang med hunden, 2005)

Där finns också de andras skratt, latterbrølet –när joke's on me. Sammanhangets skratt, landsbyens:

Som de grinede, købmanden og Hans Christian

(Dengang med hunden)

Även åldrandets sammansatta känsla skildras med hjälp av skrattet. Onkel-skrattet. Att dela den med någon, läsaren, skrattet åt uppfinningen av positionen – att ha hittat ett namn för den. Vem skämtet än är hos - oss, dom, mig, dig, honom, henne.

Det dages hver eneste dag, hvad er problemet?

Onkel Oplæser, det er mig. Dag ud dag ind hele livet, igen,

*igen. For mig selv. For børn. For store og små. Den stemme man kan narre
med.*

*Og stemmen der afslører alt alligevel. Den lette dirren. Glæden, latteren, helt ud
i stemmen. Den indre bevægelse. Hjertets hårdhed, hjertets kulde.*

*Trætheden. Døden. Tømmermændene. Smøgerne. De egne
hvor man boede, små strejf af Jylland og øer og moders
stemme og søsters. Som den ligner. Som den er smittet af og
som den smitter*

(Avuncular, 2014)

Pia Juul skriver så att både gråten och skrattet blottar, blottas, förträngningen hävs:

*Jeg kommer til at grine, men det gør ondt. Jeg har ingen næse mere. Jeg er så
fuld, at deres forfærdede ansigter kun kan få mig til at grine.*

(Mit forfærdelige ansigt, 2001)

Men det finns också ett stort lyssnande i hennes dikt. Den kan också mirakulöst skriva ut hur ljudet av hur en känsla låter, ett ljud som skulle kunna vara skrattets frånvaro:

*lyden af, at alt står stille i Eliza Cs hoved ved denne erindring. Lyden af at
hendes blod er stivnet. Lyden af at hun stadig bliver ulykkelig når hun ser sig
selv vælte på cyklen. Sommeraftenen håner hende. Lyden af dét.*

(Radioteatret, 2010)

Eller det att lyssna till andras skratt och känna att ens liv blottas:

Der var ingen dør mellem de to rum vi lå i i nat. Jeg kunne høre deres forelskede latter, jeg kunne ikke høre, hvad de sagde, men deres mumlende samtale og deres forelskede latterudbrud kunne jeg høre. Hubby lå allerede og sov. Jeg lyftede dynen og ville kysse am. "Hold op, jeg sover," sagde han. De lo videre inde ved siden af, og jeg rejste mig og gik ind i stuen

(Mit forfærdelige ansigt)

Skrattet är också musikaliteten, intervallen – utväxlingen: *Vil du – eller ska jeg?*

*Jeg skal bære kisten men er så
fuld af forelsket latter hvordan kan det
blandes min sorg min angst og ser
dit blik som brænder dine hænder
som gør det dér i luften i baglokalets dør*

(Avuncular)

*

Jag är inte färdig för avsked.

Det är fortfarande juni 2019 i Buenos Aires. Poeten från Kina, som måste vara i 60-årsåldern, lägger ifrån sig boken på scenen. Hon får hjälp av sin assistent med klänningen. Lyfter den. Dansar. Hon dansar sina dikter. Det är så vackert, så oväntat och bedårande. Då kommer det, latteren, i den stora salen hörs det, Pia Juul skrattar.